

МАМЛАКАТНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШДА АГРАР СОҲАНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ

Кўчқаров Файзулло Абдужабборович

*мустақил изланувчиси
Тошкент молия институтини
E-mail: Kochkarov_F@mail.ru
ORCID:0009-0004-6227-5103*

Аннотация

Мақолада аграр секторнинг мамлакат ижтимоий-иқтисодий тараққиётидаги роли ва ўзига хос хусусиятлари тадқиқ қилинган ва илмий хулосалар шакллантирилган. Ўзбекистон қишлоқ хўжалигининг асосий кўрсаткичлари ва аҳоли жон бошига қишлоқ, ўрмон ва балиқчилик хўжаликлари ҳажмининг ўсиш суръатлари таҳлил қилинган. Тадқиқот натижалари асосида аграр соҳани ривожлантиришга қаратилган таклиф-тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: аграр сектор, қишлоқ хўжалиги, озиқ-овқат хавфсизлиги, агросаноат, кластер, ер-сувдан фойдаланиш, фермер хўжалиги, деҳқон хўжалиги, чорвачилик, қишлоқ, ўрмон ва балиқчилик хўжаликлари.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ АГРАРНОЙ СФЕРЫ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ СТРАНЫ

Кучкарров Файзулла Абдужабборович

*самостоятельный соискатель
Ташкентский финансовый институт
E-mail: Kochkarov_F@mail.ru
ORCID:0009-0004-6227-5103*

Аннотация

В статье изучена роль и особенности аграрного сектора в социально-экономическом развитии страны и сформулированы соответствующие научные выводы. Проанализированы основные показатели сельского хозяйства Узбекистана и темпы роста объема сельского хозяйства, лесного хозяйства и рыболовства на душу населения. По результатам исследования были разработаны предложения и рекомендации, направленные на развитие аграрной сферы

Ключевые слова: аграрный сектор, сельское хозяйство, продовольственная безопасность, агропромышленный комплекс, кластер, земельно-водное хозяйство, фермерские хозяйства, подворья, животноводство, сельская местность, лес и рыболовство.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Kuchkarov Fayzullo Abdujabborovich

*Independent researcher
Tashkent Institute of Finance
E-mail: Kochkarov_F@mail.ru
ORCID:0009-0004-6227-5103*

Abstract

The article examines the role and features of the agricultural sector in the socio-economic development of the country and formulates scientific conclusions. The main indicators of agriculture in Uzbekistan and the growth rates of agriculture, forestry and fishing per capita are analyzed. Based on the results of the study, proposals and recommendations aimed at the development of the agricultural sector were developed

Keywords: agricultural sector, agriculture, food security, agro-industrial complex, clusters, land and water management, farms, farmsteads, animal husbandry, countryside, forest and fishing.

Кириш

Аграр соҳа жаҳон иқтисодиётининг муҳим таркибий қисми, даромад, озиқ-овқат ва меҳнат манбаи ҳисобланади. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти маълумотларига кўра, «2022 йилда дунё аҳолисининг 43,9 фоизи аграр соҳада банд бўлган. Қишлоқ хўжалиги тармоғи ялпи ички маҳсулотнинг 39,5 фоизи ва глобал экспортнинг 43 фоизини ташкил қилади. 2022 йил учун агросаноат сектори тўртта муҳим товар гуруҳи – озиқ-овқат, хомашё, тола ва ёқилғи етказиб берувчиси ҳисобланади. Прогнозларга кўра, тахминан 670 млрд киши ёки дунё аҳолисининг 8 фоизи 2030 йилга бориб очликдан азият чекади» [2]. Шу нуқтаи назардан мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, аҳоли турмуш даражаси ва фаровонлигини ошириш, иқтисодиётимиз барқарор ўсишини таъминлаш, фаровон келажакни барпо этиш, мамлакатда камбағаллик даражасини камайтириш пировард натижада аграр соҳанинг қай даражадалигига кўпроқ боғлиқ бўлади. Шунинг учун аграр соҳани чуқур

ислоҳ қилиш, асосий йўналиш сифатида қишлоқ хўжалиги техника-технологиялари ва қишлоқ хўжалиги сиёсатини модернизация қилиш талаб этилади.

Ўзбекистонда аграр соҳа ялпи маҳсулот ишлаб чиқариш, аҳоли бандлиги ва мамлакатнинг ялпи товар айланмаси, шунингдек, экспорт салоҳиятидаги улуши бўйича энг йирик тармоқ ҳисобланади. "Рақамли Ўзбекистон - 2030" стратегиясида «қишлоқ хўжалиги соҳасида экспорт ҳажмини йилига 10 млрд долларга етказиш ҳамда аграр соҳага жами 15 млрд доллар инвестицияларни жалб қилиш» [1] устувор вазифа сифатида белгилаб олинди.

Сўнгги йилларда биз қишлоқ хўжалигида жуда кўп ишларга киришдик. Жумладан, кластерлар, кооперациялар ташкил қилинди. Қишлоқ хўжалиги самардорлигини ошириш мақсадида сувни тежаш, ерларни ўзлаштириш бўйича кўп ташаббуслар амалга оширилмоқда. Бундан асосий мақсад аграр соҳада ҳосилдорлик ва рентабеллик даражасини кескин ошириш, аграр тармоқда ишлаб чиқариш самардорлигини таъминлаш, қишлоқ аҳолиси турмуш даражасини яхшилаш, қобилиятли ва тадбиркор меҳнаткашларни эркин ҳамда мустақил меҳнат қилишларининг иқтисодий ва ҳуқуқий асосларини шакллантириш ва шу асосда ислоҳотларнинг самардорлигини таъминлаш йўли билан иқтисодиётни ривожлантиришга эришишдир. Зеро, иқтисодиётнинг аграр секторини ривожлантириш муаммоларини ҳал этиш Ўзбекистоннинг бозорга ўтишдаги бутун стратегиясини ҳал қилувчи бўғин ҳисобланади. Шу нуқтаи назардан мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ва бозор иқтисодиётига ўтишнинг устувор йўналишларида белгиланган тадбирларда ҳам асосий эътибор, биринчи навбатда, аграр соҳа ривожига қаратилиши бежиз эмас.

Аграр соҳада бошланган туб иқтисодий ислоҳотлардан кўзланган мақсад тармоқда турли мулк ва хўжалик юритиш шакллари асосланган мулкчилик муносабатларини қарор топтириш, унинг асосида ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва ижтимоий йўналтирилган бозор муносабатларини таркиб топтиришдан иборатдир.

Адабиётлар шарҳи

Аграр соҳани ривожлантиришнинг назарий ва амалий жиҳатлари, хусусан, аграр секторни бошқаришнинг ташкилий-иқтисодий асослари аграр секторнинг ресурс салоҳияти хорижлик иқтисодчи-олимлар А.Н. Тарасов, С.Е. Щитов, А.Р. Петкова, А.Э. Стаценко, Е.М. Морозов, Л.Г. Максимова [3] илмий ишларида ўз ифодасини топган.

Аграр соҳани молиявий таъминлаш ва кредитлаш механизмнинг айрим назарий ва амалий жиҳатлари ўзбекистонлик иқтисодчи-олимлардан А. Вахабов [4], А. Боймуратов [5], Э. Шодмонов [6], Д. Хўжамкулов [7], Г. Махмудоваларнинг [8] илмий изланишларида тадқиқ қилинган.

Бироқ аграр соҳанинг мамлакат ижтимоий-иқтисодий тараққиётидаги ўрни ҳозирги ислохотлар натижаси ва мақсадларидан келиб чиқиб, тадқиқ этиш ва соҳани ривожлантиришга қаратилган таклиф-тавсиялар ишлаб чиқиш долзарб масалалардандир.

Таҳлил ва натижалар

Мавжуд илмий манбаларда “аграр” тушунчаси (лот. agrarius – ерга, далага оид)– ер-сув, ерга эгалик ва ер-сувдан фойдаланишга оид муносабатларни англатади [9]. “Аграр соҳа” тушунчасини икки хил талқин қилиш мумкин. Сўзнинг тор маъносида бу қишлоқ хўжалиги, яъни қайта ишлаш тармоқлари учун озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги хомашёси ишлаб чиқаришдир. Кенг маънода аграр соҳа эволюцияси жараёнида мустақил саноат тармоқлари қишлоқ хўжалигидан ажралиб чиқа бошлади, илгари қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчилари томонидан бажарилган функцияларни ўз зиммасига олди: қишлоқ хўжалиги учун ишлаб чиқариш воситаларини ишлаб чиқариш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш, қадоқлаш, сақлаш ва ташиш, минерал ўғитларни жорий этиш бўйича ишлар, мелиорация, қишлоқ хўжалиги сектори учун ишлаб чиқариш хизматларининг бутун тизимидир. Аграр соҳа билан чамбарчас боғлиқ бўлган иқтисодиёт тармоқларининг бутун занжири шаклланган ва ушбу тармоқларнинг умумийлиги агросаноат мажмуаси деб номланди. «Бугунги кунда республикамизда қишлоқ хўжалигининг асосий ишлаб чиқарувчилари – фермер хўжаликлари, деҳқон хўжаликлари ёки аҳолининг шахсий ёрдамчи хўжаликлари ҳамда қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи ташкилотларидан иборат» [10].

Аграр соҳа – бу аҳолини озиқ-овқат билан таъминлаш ва бир қатор саноат тармоқлари учун хомашё олишга қаратилган иқтисодиётнинг муҳим тармоғи. Агросаноат мажмуасининг энг муҳим бўғини сифатида қишлоқ хўжалиги иқтисодиётнинг бошқа тармоқларидан ишлаб чиқаришнинг мавсумий табиати, ердан меҳнат объекти ва воситаси сифатида фойдаланиш ва табиий шароитларга кучли боғлиқлиги билан ажралиб туради. Унинг таркибида қишлоқ хўжалиги ўсимликлари ишлаб чиқариш ва чорвачилик бир-бири билан ўзаро боғлиқ бўлиб, улар томонидан тегишлича 56 ва 44 фоиз қишлоқ хўжалиги маҳсулоти ишлаб чиқарилади. Бунда ўсимликчилик дон,

дуккакли экинлар, ем-хашак, сабзавот экинлари ва цитрус мевалари, мойли экинлар, шунингдек узумчилик ва боғдорчилик сегментларини ўз ичига олади. Чорва сектори чорвачилик, қўйчилик, йилқичилик, қуёнчилик, паррандачилик ва бошқа шу кабиларни ўз ичига олади.

Аграр соҳа мамлакат иқтисодиётида алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, жамиятнинг ҳаётий фаолиятини таъминлаш шартларини белгилайдиган асосий тармоқларидан биридир. Унинг ўрни ва аҳамияти нафақат инсонларнинг озиқ-овқат эҳтиёжларини қондиришда, балки аҳолининг бандлиги ва бутун миллий ишлаб чиқариш самарадорлигига сезиларли даражада таъсир кўрсатишидадир.

Ўзбекистонда ЯИМ ишлаб чиқариш ҳажмида қишлоқ хўжалиги саноат ва хизматлардан кейин учинчи ўринда туради. Ўзбекистон учун қишлоқ хўжалиги секторини Давлат томонидан субсидияланса, унда тегишли тармоқлар яхши ривожланади. Шу боис қишлоқ хўжалиги турдош тармоқларни хомашё билан таъминлаш учун ҳам ривожлантирилиши керак.

Аграр соҳанинг мамлакат ёки минтақа иқтисодиётидаги ўрни унинг тузилиши ва ривожланиш даражасини кўрсатади. Қишлоқ хўжалиги секторининг роли кўрсаткичлари сифатида қишлоқ хўжалигида ялпи ички масҳулот таркибидаги ва аҳоли бандлигини таъминлашдаги салмоқидан фойдаланилади. Фермер, деҳқон ва томорқа хўжаликларидан ҳамда қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи ташкилотларда етиштирилган деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотларининг жами қиймати ҳамда қишлоқ хўжалигида маҳсулот етиштиришнинг умумий ҳажми қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ифодалайди.

Аграр сектор барқарор иқтисодий ўсишни таъминлашга хизмат қилади:

– биринчидан, аграр соҳа, шубҳасиз, мамлакатнинг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлайди. Аграр соҳанинг ривожланиши туфайли давлат аҳолини етарли миқдорда озиқ-овқат билан таъминлаши мумкин, бу эса фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғини сақлашнинг асосий шартидир. Бир вақтнинг ўзида озиқ-овқат хавфсизлигининг мавжудлиги ижтимоий барқарорлик ва иқтисодий ривожланишга ёрдамлашади;

– иккинчидан, аграр соҳа қишлоқ аҳолиси учун муҳим даромад манбаи ҳамдир. Аграр соҳадаги бандлик миллионлаб қишлоқ одамларини иш ва муносиб турмуш даражаси билан таъминлайди. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етказиб бериш учун тўловларнинг мавжудлиги, шунингдек ўз ер участкасидан фойдаланиш ва ўз эҳтиёжлари учун маҳсулот ишлаб чиқариш қобилияти қишлоқ аҳолисига барқарор даромад олиш ва уларнинг мавжудлигини таъминлаш имконини беради;

– учинчидан, аграр соҳа иқтисодиётнинг бошқа тармоқларини

ривожлантириш учун асос бўлиб хизмат қилади. У озиқ-овқат, ўғитлар ва доридармонлар ишлаб чиқариш учун зарур хомашё етказиб беради, шунингдек тўқимачилик ва кимё саноати учун муҳим хомашё манбаи ҳисобланади. Аграр соҳанинг тараққиёти саноатнинг ривожланишига ҳисса қўшади ва, ўз навбатида, янги иш ўринлари яратилишига, маҳсулот ишлаб чиқариш ва экспортнинг кўпайишига олиб келади.

Бугунги кунда эришилган ижобий ютуқлар олиб борилаётган изчил ислохотларнинг ҳаётий самарасини яққол ифодалаш билан бирга, қишлоқ хўжалигида мулк шаклларининг тез ва фаол ривожланишининг меваси ҳамдир. Ҳозирги пайтда ушбу хўжалик шакллари қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида ўзига хос ўринни эгалламоқда. 2018-2022 йил давомида қишлоқ хўжалиги экинлари экин майдони 42,7 минг гектарга камайган бир пайтда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажми 1,8 баробарга ўсган. Бунда деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажми ҳам шунга монанд ўсиш суръатига эга бўлган. Мазкур йилларда қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришнинг ўсиш суръати 3,6 фоизли бандга ошган ва бунда деҳқончилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши асосий салмоқни ташкил этган. Аксинча, чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш суръати 2,2 фоизли бандга пасайган.

1-жадвал.

**Ўзбекистон қишлоқ хўжалигининг
асосий кўрсаткичлари***

т/р	Кўрсаткичлар	2018 йил	2019 йил	2020 йил	2021 йил	2022 йил
1.	Қишлоқ хўжалиги экинлари экин майдони, минг гектар	3396,0	3309,4	3396,1	3340,6	3353,3
2.	Қишлоқ хўжалиги маҳсулоти, млрд сўм	187425,6	216283,1	250250,6	303415,5	345191,7
	шу жумладан:					
2.1.	деҳқончилик	98406,4	111904,8	123858,8	152130,4	177962,7
2.2.	чорвачилик	89019,2	104378,3	126391,8	151285,1	167229,0
3.	Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқаришнинг ўсиш суръати, ўтган йилга нисбатан фоизда	100,2	103,3	102,7	103,9	103,6
	шу жумладан:					
3.1.	деҳқончилик	95,8	104,8	103,2	104,3	103,8
3.2.	чорвачилик	105,7	101,6	102,1	103,5	103,3

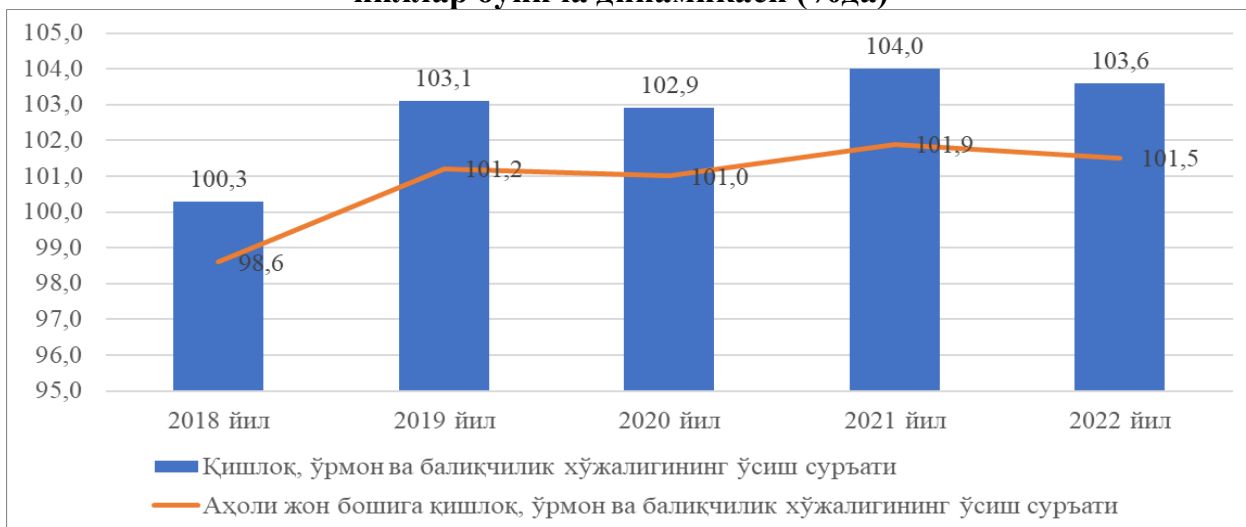
*<https://www.google.com/search?q=qishloq+o%27rmon+va+baliq+xo%27jaligi>

2022 йилда Ўзбекистон Республикасининг аҳоли жон бошига қишлоқ,

ўрмон ва балиқчилик хўжаликлари маҳсулот (хизмат)лари ҳажми жорий нархларда 10225,6 минг сўмни, ўтган йилнинг мос даврига нисбатан ўсиш суръати 101,5 фоизни ташкил этди. Аҳоли жон бошига қишлоқ, ўрмон ва балиқчилик хўжаликлари маҳсулот (хизмат)лари ҳажми жорий нархлардаги тармоқ умумий ҳажмини мамлакатнинг ҳисобот давридаги ўртача аҳолиси сонига бўлиш йўли билан аниқланади. Ўзбекистон Республикаси доимий аҳолисининг ўртача сони 2022 йилда 35648,1 минг кишини ташкил этган.

1-диаграмма.

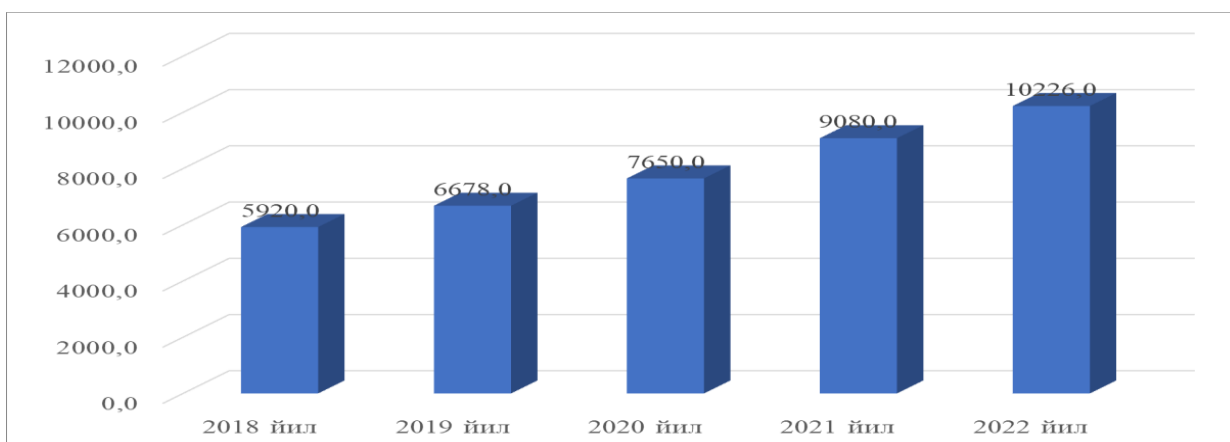
Ўзбекистон Республикаси аҳоли жон бошига қишлоқ, ўрмон ва балиқчилик хўжаликлари ҳажмининг ўсиш суръатларини йиллар бўйича динамикаси (%да)*

*<https://www.google.com/search?q=qishloq+o%27rmon+va+baliq+xo%27jaligi>

2-диаграмма.

Ўзбекистон Республикаси қишлоқ, ўрмон ва балиқчилик хўжалиги тармоғининг аҳоли жон бошига тўғри келиши динамикаси (минг сўмда)*

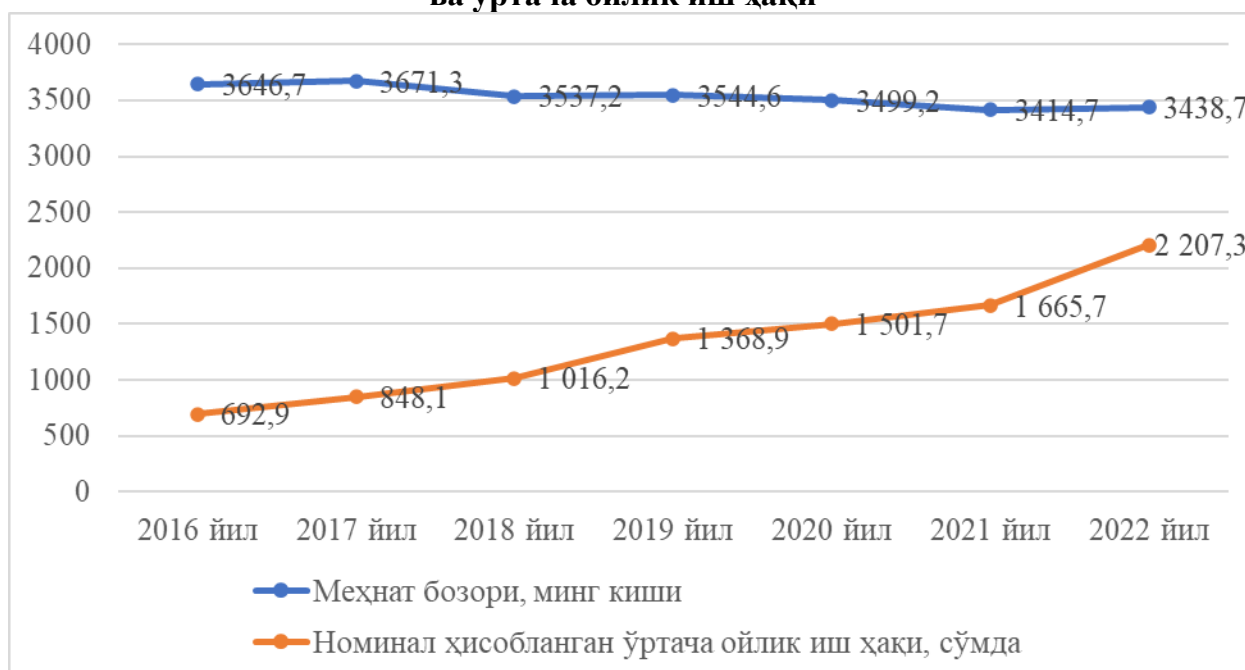
*<https://www.google.com/search?q=qishloq+o%27rmon+va+baliq+xo%27jaligi>

2016-2022 йилларда аграр соҳада, хусусан, қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигида бандлар сони пасайиш тенденциясига эга бўлган. 2022 йилда

қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигида бандлар сони 3438,7 минг нафарни ташкил қилиб, бу кўрсаткич 2016 йилга нисбатан 208 мингтага камдир. Бундай ҳолат, биринчидан, мамлакатимизда норасмий секторда банд бўлганлар салмоғининг юқорилиги билан изоҳланади. «2022 йил 1 июль ҳолатига кўра, Ўзбекистонда жами банд аҳолининг 41,3 фоизи норасмий секторда фаолият кўрсатган». Иккинчидан, қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигида ўртача ойлик иш ҳақи миқдори 2016-2022 йилларда барқарор ўсиш суръатларига эга (3,2 баробарга) бўлса-да, иқтисодийнинг бошқа секторларига нисбатан анча пастлигича қолмоқда (3-диаграмма).

3-диаграмма.

**Қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжаликларида банд бўлганлар сони
ва ўртача ойлик иш ҳақи***

*Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги статистика агентлигининг статистик маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилган.

Масалан, «Ўзбекистонда январь-июнь ойларида ўртача ойлик иш ҳақи 4,3 млн сўмни ташкил этган. Энг кўп ойлик олувчилар – банк, молия ва суғурта соҳаси ходимлари. Уларнинг ўртача маоши 12,4 млн сўмни ташкил қилган» [3]. Шу нуқтаи назардан, аграр соҳада бир вақтнинг ўзида, биринчидан, норасмий бандликни камайтириш, иккинчидан, ушбу соҳада қишлоқ аҳолисининг реал даромадларини ошириш зарур бўлади. Бунинг учун, биринчи навбатда, пахта ва ғалладан бўшаган ер майдонларини тадбиркор, ташаббускор, деҳқончилик тажрибасига эга бўлганларга бериш зарур ва бу масала маҳаллий ҳокимликлар ва шунга масъул шахслар томонидан жиддий назорат қилиниши керак. Иккинчидан, аграр соҳага хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва шу орқали

интенсив ишлаб чиқаришга ихтисослашган қўшма корхоналар ташкил қилиш зарур. Бунда ташкил этилаётган қўшма корхона устав фондининг (устав капиталининг) амалдаги миқдорини (камида ўн беш фоиз) янада камайтириш мақсадга мувофиқдир. Шу орқали аграр соҳада қўшма корхоналар сонини кўпайтириш аҳолини иш билан таъминлаш ва уларнинг реал даромадларини ошириш ҳисобига аҳоли фаровонлигини таъминлаш имконият яратилади.

Ўтказилган тадқиқотлар натижасида шу нарса аниқландики, ўтган қисқа давр ичида амалга оширилган иқтисодий ислоҳотлар билан боғлиқ тадбирларга кўра, қишлоқ хўжалигида ижобий ютуқларга эришилди.

Лекин қишлоқ хўжалиги корхоналари фаолиятининг таҳлил натижалари уларнинг ривожланишига жиддий таъсир кўрсатувчи муайян салбий омиллар мавжудлигини кўрсатмоқда. Жумладан:

- бюджет томонидан молиявий кўмаклашиш, хорижий инвестицияларни жалб қилиш, акциядорлик капиталидан фойдаланиш, банк кредитларини жалб этиш каби имкониятларнинг чекланганлиги;

- ишлаб чиқариш имкониятлари чекланган шароитда тармоқда рисклилиқнинг юқорилиги;

- асосий воситаларни лизинг асосида шакллантириш учун етарли маблағнинг мавжуд эмаслиги;

- қишлоқ бозор инфратузилмасининг ривожланиш даражасининг, жумладан, ахборот ва турли маслаҳат хизматларини кўрсатиш савиясининг пастлиги;

- қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқарувчиларда тармоқ маҳсулотларини қайта ишлаш корхоналари, тайёрлов ва таъминот ташкилотлари ёки давлат хизмати ходимлари кабилар билан фаолият давомида юзага келадиган низоларни ҳал этишда ҳуқуқий билимларнинг етарли эмаслиги;

- самарали, лекин, йирик миқдорда молиявий маблағлар талаб қиладиган лойиҳаларни амалга ошириш имкониятларининг чекланганлиги;

- етиштириладиган қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг асосий катта қисмини ташкил этувчи ғалла ва пахта ҳосили хариди учун қатъий давлат баҳосининг белгилаб қўйилганлиги;

- қишлоқда аҳоли бандлигини ошириш масаласи жиддий долзарб муаммо сифатида юзага чиқаётганлиги;

- қишлоқ хўжалигида молиявий ва ишлаб чиқариш муносабатларини ҳуқуқий жиҳатдан такомиллаштиришнинг зарурлиги ва бошқалар ҳисобланади.

Хулоса

Хулоса тариқасида шуни таъкидлаш лозимки, аграр ислохотларнинг мақсади ва ижроси самарасига кўра, бугунги кунда фермерлик ҳаракати энг фаол ривожланиш палласида турибди ва тармоқ истиқболи мазкур хўжаликлар истиқболи билан узвий боғланиб бормоқда. Қишлоқ хўжалигида бошланган мулкый ислохотлар бугунги кунга келиб ўз самарасини бермоқда. Бунинг натижасида фермер хўжаликларини том маънода қишлоқ хўжалигининг бош ва асосий хўжалик субъекти сифатида ривожлантиришга бирламчи урғу берилмоқда. Энг муҳими қишлоқ хўжалигида кластерларни ривожлантириш, яъни битта соҳага бирлашган ва бир-бири билан узвий алоқада бўлган корхоналар гуруҳи ёки битта географик ҳудудда жойлашган ва битта тармоқни ташкил қиладиган корхоналар гуруҳини самарали ташкил этиш қишлоқ хўжалиги тараққиётини таъминлашнинг бош омилидир.

Шу билан бирга аграр соҳани тубдан ислох қилиш ва уни бозор талабларига мослаштириш йўлида давлат харид нархларининг қарийб 3 баробар оширилиши пахтачилик ва ғаллачиликни даромад келтирадиган тармоққа айлантирди. Қолаверса, пахтачиликда кластер тизимига ўтилгани меҳнатга муносабатни тубдан ўзгартирди. Ишни самарали ташкил этиш ва бошқариш имконияти юзага келди. Шунингдек, пахта майдонларида суғоришнинг тежамкор усуллари татбиқ этилди. Бу эса, биринчидан, ҳосилдорликни оширади, иккинчидан, кўплаб ер майдонларини қайта фойдаланишга киритиш имкониятини яратади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, яқин истиқболда қишлоқ хўжалиги ерларидан фойдаланишни такомиллаштириш, сувдан фойдаланиш самарадорлигини ошириш, қишлоқ хўжалигини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш ҳамда давлат харидлари тизимини такомиллаштириш, қишлоқ хўжалигининг экспорт салоҳиятини ошириш ва қўшилган қийматга эга маҳсулотлар ҳажмини кўпайтириш, қишлоқ хўжалигига хизмат кўрсатиш соҳасида рақобат муҳитини шакллантириш, қишлоқ хўжалигида ахборот технологияларини кенг жорий қилиш ҳамда қишлоқ хўжалиги статистикасини тўлиқ рақамлаштириш орқали маълумотлар ҳаққонийлигини таъминлаш, кадрлар масаласини ҳал этиш, илм-фанни ривожлантириш устувор йўналишлар сифатида кўрилиши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги ПФ-158-сонли ««Ўзбекистон-2030» стратегияси тўғрисида»ги Фармони.
2. ФАО, МФСР, ЮНИСЕФ, ВПП и ВОЗ. 2022. Краткий обзор.. <https://doi.org/10.4060/cc0640ru>.

3. Механизм адаптации аграрного сектора к транзитивным кризисам и новым глобальным вызовам: монография / Тарасов А.Н., Щитов С.Е. и др. – Ростов н/Д: АзовПринт, 2020. – 84 с.

4. Вахабов А.В. Қишлоқ аҳолиси турмуш даражасини оширишда банк тизимининг ўрни. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари. – Тошкент: Молия, 2009. – Б. 15-23.

5. Боймуратов А.Д. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини тижорат банклари томонидан кредитлаш амалиётини такомиллаштириш йўналишлари. И.ф.н. ... дисс. автореф. – Тошкент: БМА, 2008. – 19 б.

6. Шодмонов Э.Ш. Ўзбекистонда аграр ислохотларни чуқурлаштиришда банklar фаоллигини оширишнинг асосий йўналишлари. И.ф.н. ... дисс. автореф. – Тошкент: БМА, 2005. – 124 б.

7. Хўжамқулов Д.Ю. Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалиги корхоналарида инвестиция фаолиятини молиялаштириш. И.ф.н. ... дисс. автореф. – Тошкент: БМА, 2006. – 32 б.

8. Махмудова Г.Н. Аграр соҳани инвестициялаш самарадорлигини ошириш йўналишлари. И.ф.н. ... дисс. автореф. – Т.: БМА, 2005. – 20 б.

9. [O'zbek tilining izohli lug'ati - A.pdf \(ziyouz.com\)](#).

10. Қаҳҳоров О.С. Қишлоқ хўжалигида кластер тизимини ривожлантириш: тажрибалар, натижалар ва истиқболли йўналишлар. Республика илмий-амалий анжумани материаллари. — Бухоро: Sadriddin Salim Vuxoriy, 2019. – Б. 3. – 260 б.